

*Verdriet is niets anders
dan vlocibare liefde.*

Hanneke Paauwe & Ingrid Godon

Voorwoord

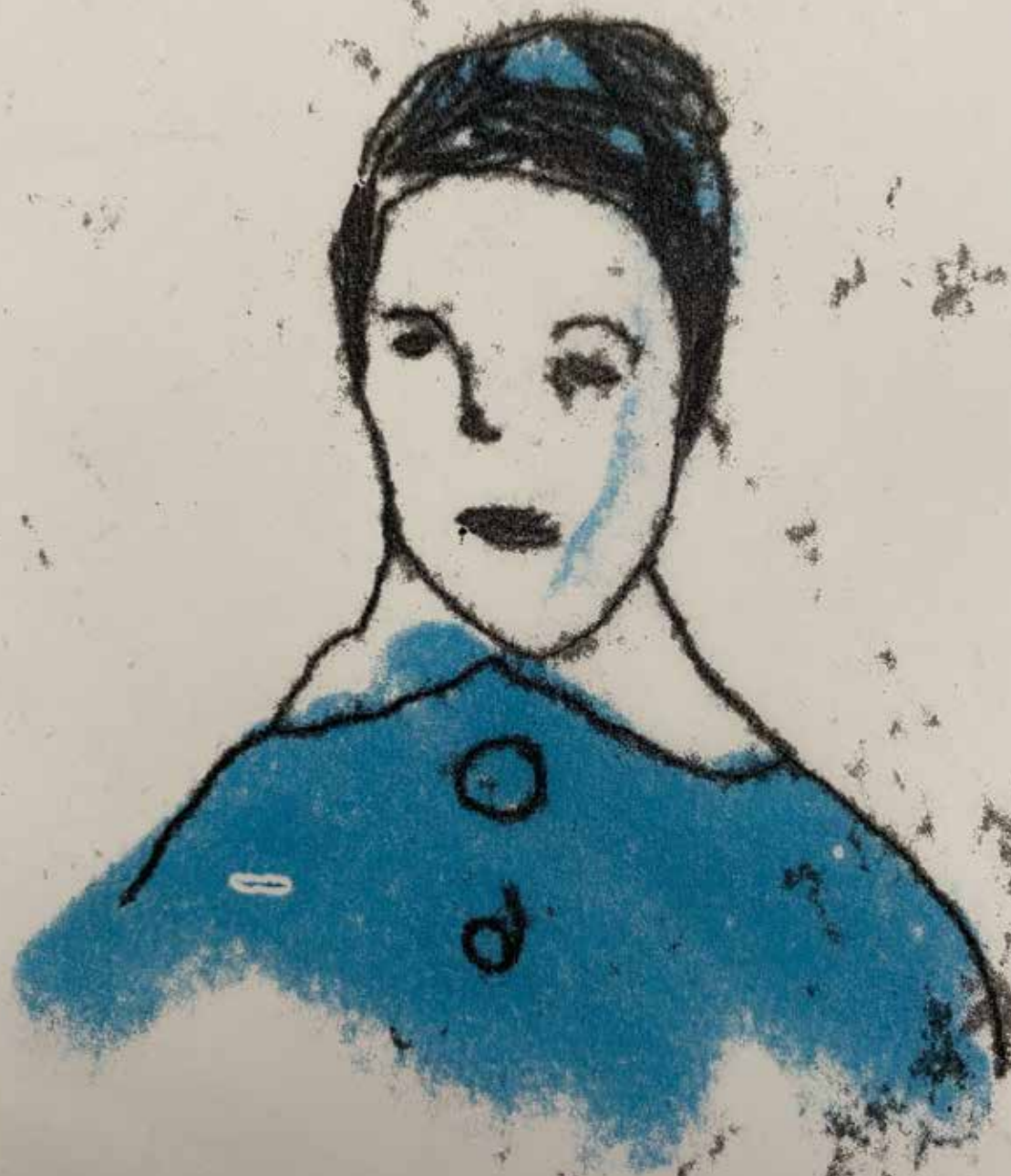
Afscheid nemen hoort bij het leven, zeker in een woonzorgcentrum. Hoewel het Meerminnehof gelukkig gespaard bleef van grote uitbraken van het coronavirus, werd er ook tijdens het bijzondere coronajaar meermaals afscheid genomen van bewoners. Dat gebeurde steeds met de beste zorgen. Elke familie kon aanwezig zijn bij dat afscheid.

Hanneke Paauwe, theatermaker en auteur, ging in gesprek met mensen die het afgelopen jaar een familielid verloren in het woonzorgcentrum. Ze schreef op basis van die gesprekken een persoonlijke troosttekst voor de familie.

Illustrator Ingrid Godon zocht enkele van haar prachtige tekeningen uit om de persoonlijke verhalen te verbeelden.

De teksten die je in dit boekje leest, mogen we van de families delen met jou. Wij zijn daar erg blij mee. Want de teksten beroeren ons hart. Ze troosten ook ons. Ze tonen de liefde en het leven. We geloven dat dit ook jou als lezer na een stevig coronajaar deugd kan doen.

Veel dank aan de families die hun verhaal met ons wilden delen.

Voor Adi. Voor Mia.

Ik zei twee weken ervoor, tegen de hoofdverpleger, de Ronnie:

“Als er iets is met ons ma, ge moogt me altijd roepen.

Al is het midden in de nacht, want die gaat sterven.”

“Hoe weette gij dat?”

“Ik zien het. Ik voel het. Dat gaat niet lang meer duren.”

In oktober overleed ze. 89 jaar. In memoriam: Mia.

Maria Augusta. Een moeder uit miljoenen.

“Ma, ge zult niet alleen zijn als ge sterft.”

Ze had geen schrik van te sterven.

Wel van alleen te zijn, als ze zou sterven.

Met ons vieren hebben we in afwisseling, altijd bij ons ma geweest.

En toen mijn oudste broer erbij was, is ze zachtjes ingeslapen.

Ik lijk op mijn moeder.

Soms kijk ik op straat in de etalage en dan denk ik:

“Ah, ons ma is hier ook.”

Ze was een goede moeder, een uit de miljoenen.

Tot het einde heeft ze haar gevoel voor humor behouden:

“Mannen blijven lachen!”

Ze was een zachte. Een lieve.
Ze zou geen vlieg kwaad doen.
Heel sociaal en bezorgd.
Als we iets nodig hadden, kwam ze ons helpen.

Met die corona mocht er geen bezoek komen.
Dan belde ze.
“Adieke, kom naar hier! Ge moet naar hier komen!
Ik kan er niet meer tegen.”
“Maar ma, ik mag niet binnen.”
Ons ma kon niet tegen het alleen zijn.
Ze kwam uit een gezin met 8 kinderen.
Zelf had ze er 5 gebaard op 6 jaar tijd.
Dan gingen we maar zwaaien.
Ze zag praktisch niks meer, maar als we beneden stonden,
wist ze dat we er waren.
Ze was zo graag onder de mensen.
Ook al zag ze bijna niks meer.
Ook al hoorde ze bijna niks meer.
Stilletjes stonden we te zwaaien in de tuin.

Het is een jaar geweest van afscheid nemen.
Kleinkind. Lievevrouwszus. Den Yves. Mijne man.
Dat wordt van de zomer twee jaar.
Dat was zo ne lieve, zo'n schat.
Als ons ma iets kwijt was, belde ze altijd naar den Yves.
Die vond ook altijd alles.
Ze zat erdoor toen Yves gestorven is.
'Ik had moeten sterven.'

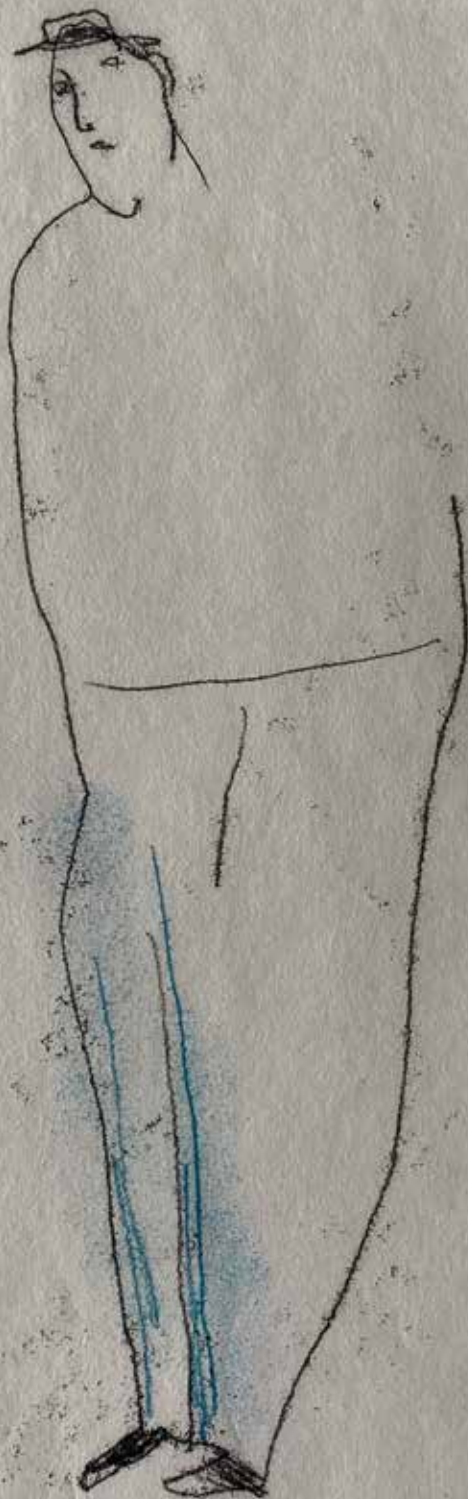
De doden zijn overal.
Ik voel dat.
Je moet daar niet speciaal voor naar het kerkhof voor daarmee te praten.
Ik had ze nog wel gevraagd: laat iets weten.
Maar niks.
Ik probeer elke dag een wandeling te doen.
Ik ga bij de strooiweide zitten, op een bankje in de zon.
Dan kan ik een babbeltje doen. Met den Yves en ons ma.
Die draag ik in mijn hart.
Die draag ik bij mij.
Een hangertje met wat as in, van den Yves.
Van ons ma heb ik de trouwring.

Het gouden hartje dat ik van haar kreeg, gaf ik aan mijn dochter.
Toen die bij haar vader ging wonen.
“Zodat je weet dat je altijd in mijn hart zult zijn.”

Ik had ons ma een schriftje gegeven met een dikke grote viltstift.
Omdat ze praktisch niks hoorde.
Dat de mensen dingen groot konden opschrijven, als ze iets niet verstond.
In dat schriftje heeft ze ons brieven geschreven.
Kinderen, ik zie jullie heel graag.
Ze zag steeds slechter, haar een oog was helemaal blind
en door het andere zag ze schemerig.
Ik zie het niet meer, schreef ze. Dit zal waarschijnlijk de laatste brief zijn.
Kinderen, ik zie jullie graag.

Per ongeluk vond ik dat schriftje.

“Make, als ge nu daarboven komt,
geef den Yves dan een dikke knuffel van me.”
“Dat ga ik doen,” zei ze.
Dat was het laatste wat ons ma gezegd heeft, toen ze nog goed bij was.

Voor Bruno

Het is nacht.

Er ligt een man in zijn bed.

Hij kan niet slapen.

Hij denkt aan zijn moeder.

Aan de mooie momenten.

Aan zijn moeder die op haar 92^e jaar nog auto rijdt.

Aan de levendige vrouw die rollators iets voor oude mensen vond.

Die er later zelf zo mee rond spurttte, dat ze zich in de tramrails vastreed.

Zijn kleine frêle moeder.

Steevast schoon gekleed.

Zelfstandig.

Blakend van levenslust.

Een goede studente die problemen had met gezag.

Een vrouw die geen enkele uitdaging uit de weg ging.

Als zij zich iets voornam,

was het niet uit haar kopke te krijgen.

De man ligt in bed.
Kijkt in het donker.
Hij ziet zijn moeder bij de nonnen.
Hangend in een rek.
Bevallen lukt niet.
Een keizersnee was van god los.

Twee keer een caesuur.
Twee keer een zoon.
Twee keer zo fier.

Hij ziet haar werken in de diamantslijperij.
Haar trouwen, net na de oorlog.

Hij ziet zijn moeder kaarten,
tussen haar vele kennissen.
Iedereen was dol op haar.
Zo'n plezant madammeke.

De tijd tikt verder.
Het blauwe uur begint.
Hij ziet zijn moeder thuis in de weer.
In de living dat hospitaalbed.
Zijn vader in pyjama.
Zijn moeder die haar zieke man thuis verzorgt.

Hoe ouder zijn moeder, hoe meer discussies.
Ruzies die zij snel vergeet.
Die hij dagen met zich meedraagt.

Hij ziet zichzelf wandelen in Mortsel
Met zijn moeder in een rolstoel.
Hij hoort van anderen
dat ze over euthanasie spreekt.
Hij vermijdt het gesprek.

Stapje voor stapje gaat ze achteruit.
Tot ze voor zich uit staart.
Uitdooft in haar rolstoel.
Tot hij in haar niet meer zijn levendige moeder herkent.
Tot hij de enige is, die nog op bezoek mag.
Tot hij vooral medelijden voor haar voelt.
Tot ze op 95 jaar het leven loslaat.

De zon komt op.
De man stapt uit zijn bed.
Op het bureau staat een uil.
De man denkt aan zijn vader.
Aan zijn moeder.
Die kleine diamant, die ze ooit was.

De man is geen knuffelaar.
Hij legt zijn hand op de uil.
De zon verlicht de kamer.
Het kopje van de uil warmt op.
Onder zijn hand.

Voor H.

Het moet fijn zijn een moeder te hebben die je knuffelt.

Een moeder die luistert.

Geduld heeft.

Een moeder die denkt: "Gij kunt dat niet", maar dat niet zegt.

Een moeder die haar tranen durft laten zien.

Compassie heeft.

Een moeder die haar kinderen op internaat stuurt,
maar ze op vrije dagen thuis laat komen,
zodat je niet de enige bent die achterblijft.

Het moet fijn zijn een moeder te hebben die niet zegt:

"Je moet zo flauw niet zijn."

Of: "Verdriet moet je niet laten zien. Dat is voor uw eigen."

Het moet fijn zijn een moeder te hebben in plaats van een barones:

"Ik wil. Ik zeg. Ik eis. Ik moet."

Het moet fijn zijn een moeder te hebben die trots op je is,
ook al ben je een dochter en niet de zoon.

Een moeder te hebben die haar man Lieveke noemt, in plaats van Lamzak.

Een moeder die een harde werker is,
maar ook met haar kleinkinderen speelt.

Die élk kleinkind cadeautjes geeft.

Die haar gevoelens toont.

Die haar kinderen toestaat om te huilen in plaats van:

“Je moet sterk zijn, dan kom je vooruit.”

Die waardeert wat je voor haar doet en niet alles maar normaal vindt.

Die haar doodzieke dochter in het ziekenhuis uit eigen wil bezoekt.

Die niet zegt: “Ik wil dat niet zien. Ik kan daar niks voor doen.”

Die haar stervende dochter belangrijker vindt

dan haar warme eten in het home.

Het moet fijn zijn een moeder te hebben die niet van schone schijn
maar van schoonheid houdt.

Die mooie interieurs creëert én haar eigen binnenkant verzorgt.

Het moet fijn zijn een moeder te hebben die niet alleen wil sterven.

Die haar kinderen om zich heen wil in haar laatste uren.

Het moet fijn zijn een moeder te hebben die je mist, als ze er niet meer is.

Voor Inge en Mil

Het was half maart.

Het rusthuis ging op slot.

Op 17 april ben je vertrokken.

Het was niet COVID-19.

De maatregelen werden je teveel.

“Laat mij niet alleen.

Laat mij niet in de steek.

Je laat mij toch niet achter?”

Het was moeilijk.

Ik verzorg andere mensen, maar jou mocht ik niet zien.

Mama mocht je niet zien. Niemand mocht op bezoek.

Kwaad dat ik was.

Je ging ons zoeken.

Je viel.

Een hersenschudding. Gekneusde ribben. Of waren ze gebroken?

Toen heb je het opgegeven.

We belden.

Het gesprek herhaalde zich.

Waarom kom je niet op bezoek?

Waarom kom je niet op bezoek?

Waarom kom je niet op bezoek?

Ik stuurde je postkaartjes om de drie dagen.

We denken aan jou, maar we mogen niet op bezoek.

Je ging zienderogen achteruit.

Wilde niet meer eten. Drinken.

De laatste week mochten we weer op bezoek.

Maar je was al zo ver weg.

Vanaf je heupfractuur begonnen we je te verliezen.

Je takelde af.

Mama weende veel.

Drie jaar heeft ze voor je gezorgd.

Tot het niet meer ging.

De dag van je overlijden zijn we heel de dag bij je geweest.

Je kon niet meer praten.

Je sliep rustig in.

Je gelaat werd even wit, als de bloemen in mijn tuin, die je niet graag zag.

Even wit als de rozen naast je foto.

Bij mama. In haar serviceflat.

“Kind, je moet kleuren kopen. Da’s veel schoner.”

Jij harde werker.

Vanaf je veertiende tot je huwelijk moest je je laatste centen afdragen.

Je droomde ervan turnleraar te worden.

Op je zestigste kwam je droom uit.

Agfa-Gevaert.

Turnen voor senioren. Uitstapjes. Atletiek. Voetbal.

Eerst turnen. Dan een uurtje volleybal. Dan een pintje.

Van je zestigste tot je tachtigste was je turnleraar.

En mama turnde mee. ‘Alda, pas op voor uw rug.’

Alle vrouwen waren jaloers op mama.

‘Amai. De Mil, zo’n bezorgde man.’

De dinsdag was jouw dag. Dan mochten we jou niks vragen.
De turnles werd voorbereid. Grondig en gestructureerd.

Je voetbalde je hele leven lang.
Elk jaar zei je: “Dit zijn de laatste voetbalschoenen die ik koop.”
Je maakte de films bij Agfa-Gevaert.
Dankzij jou liggen allerlei mooie momenten vast.
Bij allerlei families.
Ik blader door het album in mijn hoofd.

Ik zie je lezen. Voor Stijn zorgen. Hulpvaardig als je was.
Je zat op handen en knieën in de living om mijn gehandicapte zoon te leren kruipen.
Je bracht hem naar de zwembles. De voetbal. De kinesist. Niks was je teveel.
Stijn en jij. Dat was een speciale band.
Het was heel moeilijk voor hem, jou niet meer te mogen zien.
Stijn mist zijn opa.
Bram ook.

Ik ben je dankbaar.
Zonder jou en zonder mama had ik niet kunnen blijven werken.

Ik heb je zien veranderen.

Dementeren.

Van heel sociaal werd je een eenzaat.

Je zegt niks meer tegen mama als ze elke dag op bezoek komt.

Samen zwijgen jullie.

Samen kijken jullie naar films op Vitaya.

We moeten je dwingen mee naar de cafetaria te gaan.

Je wil op jezelf zijn.

Je wil niet meer teveel rond je.

Ik wil je herinneren in al je kleuren.

Niet als de verbleekte versie van jezelf.

Als de wandelaar rond het fort.

De voetballer.

Als lid van al die verenigingen.

Als strenge vader. Lieve opa. Overbezorgde echtgenoot.

Als de mens die altijd klaarstond om te helpen.

Als de opa die baby Bram tegen zijn borst houdt
en een uur lang over zijn rug de krampjes wegstrijkt.

Achtentachtig ben je geworden.

Jij prachtige mens.

“Als ik sterf: niet teveel poespas.

Geen koffietafel.

Dat is geroddel en verspilling.”

Corona heeft je laatste wens vervuld.

We hebben kunnen doen wat je wou.

We laten je los.

Beetje bij beetje.

We zaaien een hart vol gekleurde bloemen.

We praten graag en veel.

Over jou.

Voor Josef, voor Ida

Ik heb altijd gezorgd dat mijn goede punten-bak
niet leeg was.

Jouw Jos heeft nooit een verjaardag
of moederkesdag overgeslagen.

“Als ons mama tevreden is, is alleman tevreden.”

Onze trouwfoto staat op het dressoir in de slaapkamer.

Je pantoffels.

Je sjaal.

Je wandelstok staan nog steeds waar ze altijd stonden.

Jouw pull hangt over de stoel.

Meer dan zestig jaar waren we samen.

Op het laatst zei je tegen iedereen Jos.

Alzheimer.

Ik wou dat niet zien.

Twee jaar lang wou ik dat niet zien.

Je viel. Brak je heup. Belandde in het ziekenhuis.

Die gaven jou nog een week.

Het werden zeven maanden.

In het Meerminnehof
ben ik je alle dagen komen bezoeken.

Je was moeilijk. Opstandig.
Je wist niet meer wie wij waren.

Mijn lieve Ida.
Ik ben jouw Jos.
Ik blijf jouw Jos.

Zoals je aan het weefgetouw
alle draden samenvoegde
tot een prachtig tapijt.
Zo blijven onze levens
kleurrijk verweven met elkaar.

Ik mis je.
Ik zou nog zo graag eens van jou
onder mijn voeten krijgen.

Mijn lieveke.
Je had je leven lang verlatingsangst.
Ik bleef bij je. Tot het eind.

Op een dag train ik al mijn duiven.

Ik leer ze vliegen in formatie.

Hoog in de wolken vormen ze een groot vliegend hart.

Vanuit de hemel

ga je dat zeker zien.

Voor Ida.

Van Jos.

Voor Leon, voor Paula

We waren allebei alleen.

Weduwe en weduwnaar.

Allebei lid van de kring
van alleenstaanden.

We leerden elkaar kennen
op de dansvloer.

We dansten.
We bleven dansen.

Achtentwintig jaar waren we samen.

Ik had geen betere kunnen treffen.
Jij schat van een mens.
Je stond altijd voor me klaar.
Niks was je teveel.
Je was heel sociaal.

We vormden een mooi koppel
Wij waren een uitzondering
op de regel.
We bleven lid
van de kring van alleenstaanden.
Steeds samen op stap.

We hadden het goed.
Plots ben je gevallen.
Je kon niet meer opstaan.
Niet meer dansen.
Niet meer thuis blijven wonen.

Je benen raakten verlamd.
Zo moeilijk
om te aanvaarden.

Jij die zo graag danste
werd verbannen
naar de rolstoel.

Afhankelijk zijn
zat niet in jouw karakter.

Ik ben je blijven bezoeken.

Elke dag.

Van elf uur in de ochtend

tot 's avonds acht uur.

Elke dag moest je je ijsje hebben.

Het liefst van al twee.

Ik zie je nog zo zitten.

Het was een woensdagnamiddag.

Je at een ijsje.

De volgende dag was je overleden.

Nog wat later lag je uitgestrooid

bij de kerk

van Mortsel.

Ik denk aan de wals.

De cha cha cha.

Ik hou je in mijn armen.

Mijn lieve doorzetter.

Jij die zo rustig het leven

achter je liet.

Italië. Griekenland. Tenerife. Zwitserland. Zuid-Afrika.
Wat hebben we samen veel gereisd.
We hebben prachtige valleien en dieren gezien.
Veel gelachen.

Het roosje
op een spiegeltje van Swarovski.
Was mijn eerste cadeautje voor jou.

Mijn roosje.
Ik mis je.
Vooral 's avonds.
Na het eten.
Dan zit ik binnen.
Ik zie mezelf weerspiegeld in de ruiten.
Een man alleen.

Soms droom ik over jou.
Dat geeft troost.
Wakker worden.
Dat geeft verdriet.

Ik ben nog niet van plan om te vertrekken.

Ik ga nog graag wat vissen.

Wat biljarten.

Ik koers hier nog graag wat rond.

Als mijn tijd komt

maak ik mijn laatste reis zonder jou.

Zet maar alvast de muziek op.

Een mooie wals.

Een liefdeslied.

Ik kijk uit naar een weerzien

met jou.

Een hemelse slow of

cha cha cha.

Achteraf

eten we een ijsje.

Of twee.

Voor Liliane, voor Louis

Ik zei tegen mijn mama

voor ze vertrok:

"Ik zal voor hem zorgen."

Dat heb ik gedaan.

Mijn vader

mocht mij alles vragen.

En omgekeerd.

Ik alles aan hem.

Samen paella eten.

Samen mosselen eten.

Urenlang praten.

"Weet je nog...?"

"Weet je nog...?"

Ik heb tegen mijn vader gezegd:

"Als er iets gebeurt, je weet dat ik je graag zie. "

"Ik u ook, Liliane. "

"Ik u ook."

Jij sterke sportieve mens.
Helder van geest. Tot op het eind.
Machinebouwer.
Altijd op post.
Altijd klaar om te helpen.

Je overleefde een geperforeerde darm.
Drie weken coma.
Leven met een stoma.
De overbruggingen van je hart.
Een bombardement.
Het verlies van je vrouw.

Je had op feestjes
het hoogste woord.
Je vertelde graag.
Behalve over je verdriet.
Daarover zweeg je.

Je ging liever biljarten.
Of kaarten.
Tuinieren in je tuintje
langs de parking.
Of je krant lezen.
Wel graag voor tien uur!

Lieve bon vivant.
Streng vader.
Optimistische opa.
Geïnteresseerd in alles
wat je kleinkinderen deden.

Het Meerminnehof
werd je thuis.
Je hotel.
Je laatste plek.
*“Laat mij maar thuis sterven.
Stillekes in bed.”*

Je hebt gewacht met sterven
tot je kleindochter thuis was.
“Geen ruzie maken over de trofeeën.”
Stillekes ben je gestorven.

Dag lieve Louis.
We zullen je missen.
I did it my way.

Je biljartkeu,
je trofeeën
staan in mijn living.

De grootste trofee,
dat ben jij.

Voor Luc, voor Nadine, voor Angele

Stel je voor.

Een bos. Nacht. Maanlicht.

Witte bruidsjurken hangen hoog tussen de bomen.

Ze dansen sierlijk.

Ze wiegen op de wind.

Ze vieren jouw leven.

Getekend door verlies.

Je verloor op jonge leeftijd je vader.

Je verloor je vrijheid.

Als oudste van 7 kinderen ruilde je vrijheid om voor verantwoordelijkheid.

De winkel was zeven dagen op zeven open.

Van opstaan tot slapengaan.

Later verloor je je huis, je leven in Congo.

Je reisde zonder echtgenoot terug.

Met drie jonge kinderen naar Leopoldville.

Het vliegtuig zat vol.

Wachten terwijl er geschoten werd.

Je beschermengel deed haar best.

Angele kwam goed aan.

Je verloor het contact met het zorgenkind van de familie.

Je bleef bellen.

Je bleef afgesnauwd worden.

“Laat me gerust. Ik wil geen contact.”

Je kraakte.

Elke keer opnieuw.

Je brak.

Je zag verschrikkelijk af.

De moeder die voor haar kinderen leefde, leed pijn.

Je andere kinderen deden erg hun best.

Ze probeerden het verlies te compenseren.

Onmogelijk.

Je afwezige dochter was alom aanwezig.

Op alle feesten zag je vooral wie er niet was.

Je zong niet meer.

De radio bleef uit.

Je verdroeg geen muziek meer.

Je ging nog op reis, maar foto's maken was er niet meer bij.

Je verloor een stuk van je gezondheid.
Heupprotheses. Knieprotheses. Een rollator.
Je verloor het huis dat jullie zelf lieten bouwen.

Je verloor je jongere zus.
Je beloofde haar dat jij snel zou volgen.
“Ge moet u niet spoeien.”
Hele conversaties had je met haar.
Haar foto werd jouw gesprekspartner.

Je verloor een deel van jezelf.
Echte gesprekken werden moeilijk.
Je herhaalde je vragen, je verhalen om het half uur.

Lieve mama.
Er was veel verlies in je leven.
Maar ook zoveel liefde. Warmte. Plezier.
Wij willen jou eren.

Je bedanken.
Je was een pracht van een moeder.
Een knappe vrouw.
Een lieve speelse oma.
Een vriendin.
Een toegewijde echtgenote.
Een stille zachte vrouw.
Wij willen je leven vieren.
Je huwelijk van 65 jaar!

Stel je voor:
Een eindeloos koord. Een slinger met vrolijk wapperende kleren.
In alle kleuren en maten.
Een feestelijke slinger van Mortsel naar Schaarbeek,
naar Congo, naar de hemel.
Iedereen die jij er prachtig deed uitzien, zwaait zo naar jou.
Alle kleren die jij naaide, dansen voor jou.
We drinken cava en proosten.
Op Angele. Op jou.

Voor Veva

Het was een afscheid van jaren.

Acht om precies te zijn.

Traag deemsterde je weg.

Kende je me nog?

Er doken andere kanten van je karakter op.

Je was kwaad.

Wantrouwend.

Ik had het altijd gedaan.

Alles gepikt.

Medicatie deed wonderen.

Meestal toch.

Alzheimer.

De rode draad door onze familie.

Het vergeten.

De vuile was die opgevouwen werd en in de kast belandde.

Geld afhalen en verstoppertje.

Elke zondagmiddag hetzelfde verhaal waarvan de kleinkinderen wegreunden.

Het was delicaat koorddans.

Bij ons thuis was er geen plaats met 6 kinderen.

Een gehandicapte zoon.

Ons werk.

Met pijn in het hart hebben we je ten slotte laten plaatsen.

Met pijn in het hart zag ik je aan het venster staan, als ik doorging.

Ik zie u gaan.

Ik zag jou gaan.

Ik was erbij.

Van de ene dag op de andere ben je gestopt met eten.

Met drinken.

Je lag in bed.

Ogen toe.

Op niks reageren.

De mond stijf dicht.

Dat hield je 8 dagen vol.

In de hitte van afgelopen augustus.

Ik bleef bij je.

Ik hoorde je ademhaling oppervlakkig worden.

Het zuchten.

Ik hield je hand vast.

Babbelde tegen je.

Ik streelde je zacht.
Plots voelde ik die twee tikjes.
Twee kneepjes in mijn hand.
Ik weet dat jij hier bent.
En je vertrok.

Ik ben niet iemand die veel achterom kijkt.
Maar toch.
Je was niet alleen mijn moeder met Alzheimer.
Al is het terugkijken nu nog moeilijk.

Je kreeg als baby een zware operatie.
Je voelde je verlaten in het ziekenhuis.
Je was een tiener tijdens de oorlog.
Kind van een gezin van 8, waarvan er 4 gestorven zijn.
Je was de jonge vrouw die geschept werd door een auto.
De jonge vrouw die alles brak,
in coma belandde en ook alles te boven kwam.
Je hoorde de dokters zeggen: Die wordt geen 60 jaar.
Met die doem heb je geleefd tot je 60°.

De dokters kregen ongelijk.

Je werd 94.

Stilzitten kon je niet.

Harde werker die je was.

Trotse moeder van twee.

Overbeschermend en heel bang.

Heel bezorgd.

Je zat achter ons' veren om het goed te doen.

Om te studeren.

Om te doen wat voor jou door dat ongeval onmogelijk was.

Je was een liefhebbende echtgenote.

Arm in arm wandelden jullie door Mortsels.

Een prachtig koppel.

Door de jaren heen.

Iedereen kende jullie.

Jullie deden alles samen.

Samen reisden jullie heel wat af.

Je man werd blind.
Jullie bleven wandelen.
Allebei met een stok.

Papa kreeg zware Alzheimer.
Jij bleef voor hem zorgen.
We moesten papa in het ziekenhuis laten opnemen.
Zodat de dokter je kon zeggen: “Het gaat niet meer.
Hij mag niet meer naar huis.”
Van je kinderen wilde je dat niet aannemen.

Dat moet de moeilijkste periode voor je zijn geweest.
Je geliefde zo moeten afgeven.
Elke dag ging je op bezoek.
Je eigen zelfstandigheid opgeven, wilde je niet.
Je beleef op jezelf wonen.
Een krachtige vrouw.
Een taaie wilskrachtige madame.

Lieve mama

Ik heb je mismaal bewaard.

Je draagbare schatkamer.

Je dierbare voorraad heiligen.

Het kruisbeeldje dat je altijd in je handtas bij je droeg.

Tastbare troost voor je weet maar nooit.

Doet uw best en God doet de rest.

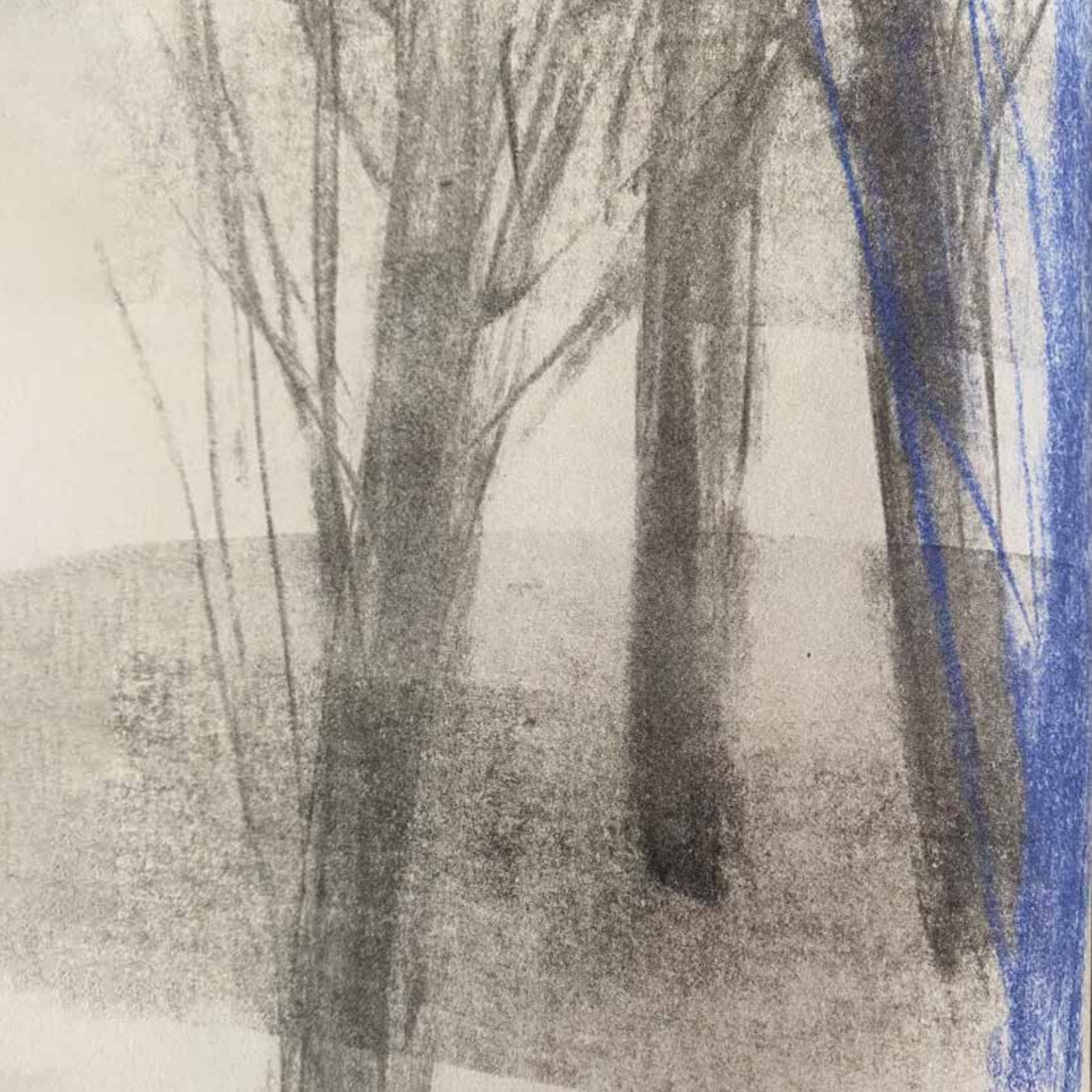
Hopelijk ben je nu bij het Heilig Thereesje van Lisieux.

Bij papa.

Bij je zus.

Kus

Van Veva

*Voor Annemie,
voor Martha,
voor het bos.*

Een familie is als een bos.
Takken strekken zich naar elkaar uit
als armen van hout.

Wortels trillen
onzichtbaar
in de warme aarde.

Ze geven voedsel door.
Stille boodschappen.
Waarschuwingen.
Tekens
die enkel onze familie verstaat.

Een frêle web
dat spreekt
zonder taal.
Een zenuwstelsel van zorg
voor elkaar.

Een ondergronds verbond.

Een bovengrondse band.

De bomen

filteren het licht.

Geven zuurstof.

Schaduw.

Schoonheid.

Ontspanning.

Het bos is niet alleen

een harde werker.

Het verwelkomt graag mensen en dieren

in haar midden.

Om te spelen.

Om feest te vieren.

Bladeren dansen in de wind.

Vuurvliegjes verlichten 's avonds

een groen familiefeest.

Bijvoorbeeld

op 16 mei.

Elke boom heeft zijn eigen vorm.
Zijn eigen plek.
Zijn eigen wereld.
Zijn eigen tijd.

Er is een tijd van zaaien.
Ontkiemen.
Groeien. Bloeien.
Er is een tijd van verkleuren.
Loslaten. Vergeten.
Van terugkeren naar de bron.

Wij zijn het woud.
Jong en oud.
We zijn blij
om jou te omarmen
in de warme aarde.
Waar elke boom begint.

We verwelkomen
de bejaarde boom
die op het laatst
door de bomen het bos niet meer zag.
Ga maar Martha.
Het leven is volbracht.
Het lijden is voorbij.

Wij zijn je laatste bed
Een duurzame bodem.
Een rustplaats
die leeft.
En nooit vergeet.

Wij zijn een oeroud nest.
Onze wortels wiegen je.
Wij dragen jou
in warme herinneringen.

Vogels zullen voor je zingen.
Konijnen, herten en vlinders
komen je groeten.
De varens zullen naar je wuiven.

De regen zal komen.
Langs elke boom
sijpelen de druppels
tot bij jou.
Het gemis blijft bestaan.
Elke druppel is een traan.
Die ons eraan herinnert:
verdriet is niets anders
dan vloeibare liefde
waaruit nieuwe dingen
kunnen ontstaan.

Elke wortel.
Elke vezel.
Elke knop en twijg.
Het ganse bos eert de oude boom.

In elke bast staat een hart gekrast
aan de binnenkant:

Martha was here

88.

Leg de acht op zijn zij.

Volg met je vinger de lemniscaat.

Jij bent oneindig.

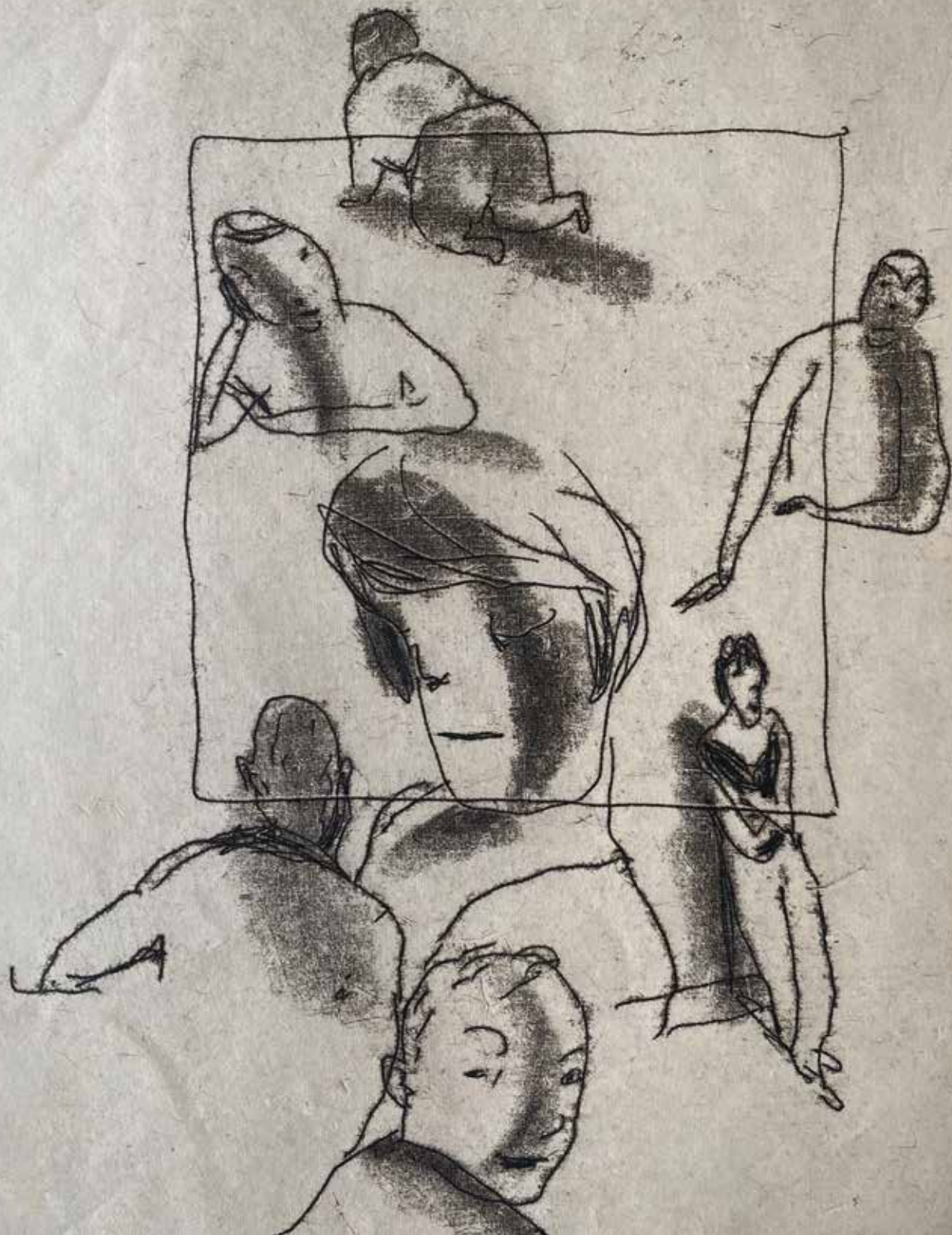
Bij ons.

Voor altijd

onze moeder.

Ik draag jou

in mij.

Voor Maggie en Irene

Ik stop de zon
in een flesje van glas.
Met een stopsel
van kurk
om de kou te verjagen.
Om jou
te verlichten
bij donkere dagen.

Ik stop de wind
in een enveloppe
met een lintje van gras.
Om je zorgen weg te blazen
je haren
te doen dansen.
Een frisse wind door je hoofd
op moeilijke dagen
waar je nergens
in gelooft.

Ik stop donder en bliksem
in een valiesje voor jou.
Neem de donder
in je hand
bij boosheid en woede.
Als soundscape
als uitweg
als ontlader
van je binnenkant.

Gebruik de bliksem
als een barrière
aan elektriciteit.
Als lichtgevende grens.
Als helderheid.

Ik verzamel de regen
in een glanzende bokaal.
Om je tranen te vergezellen.
Om rode ogen
te ontzwellen.
Als verkoeling
voor jouw verhaal.

Ik stop een paar wolken
in een Tupperware-pot.
Wolken voor jou
om je hoofd in te hullen
om je gedachten te strelen.
Om je verdriet
langzaam maar zeker
te helen.

Ik stuur je een vlinder.
Onverpakt en puur natuur.
Als een frêle belofte.
Als teken van hoop.
De toekomst
heeft vleugels.
Ze danst
naar jou toe.

Foto: Filip Claus

Hanneke Paauwe is schrijver en theatermaker. Ze maakt intieme installaties, performances en (locatie)theater voor kinderen en volwassenen. Haar werk was te zien in Nederland, België, Zwitserland, Spanje, Portugal, Duitsland, Engeland en Afrika. Ze ontving de 1000Watt Lichtpuntprijs voor haar volledige oeuvre als 'begenadigd schrijfster en een innovatieve originele en volstrekt eigen stem in de theaterwereld'. Haar voorstellingen worden omschreven als een mix van rauwheid, confrontatie, humor en ontroering. Hanneke werkte met theaterhuizen als Victoria, Laika, BRONKS, hetpaleis, Schippers&vanGucht en De Studio. In Duitsland werkte ze meermaals voor het Junges Ensemble Stuttgart en Theaterhaus G7 in Mannheim.

Ze ontving de 1000Watt Lichtpuntprijs voor haar volledige oeuvre en de Jugendtheaterpreis Baden-Württemberg voor haar theatertekst In memoriam.

In haar installatie Op een bedje van troost, over afscheid, verlies, hoop en troost schrijft Hanneke voor haar publiek een persoonlijke troosttekst.

www.bedjevantroost.be

www.hannekepaauwe.be

Foto: Christophe De Muynck

Ingrid Godon heeft altijd getekend. Altijd en overal. Kijkend, observerend, wat ze zag, gekoppeld aan haar fantasie leverde bijzondere beelden op.

Dat viel ook de professionele wereld op en heel snel had ze een regelrechte hit in handen, met de verhalen van Nellie & Cezar. Deze reeks ging vooral via de animatiereeks viraal en werd een wereldwijd succes. Maar ondertussen tekent ze verder en krijgt ze een internationale carrière, tekent vooral in opdracht voor uitgeverijen in tal van Europese landen en ver daarbuiten.

De prijzen volgen, zowel in eigen land als in het buitenland. En dan neemt ze zelf het heft in handen. Met Wachten op Matroos maakt ze voor het eerst zelf een verhaal en tekent het ook. André Sollie schrijft het voor haar. Het wordt een internationaal succes. Daarna gaat het snel.

Haar tekeningen, monotypes, houtsnede bewijzen dat ze niet enkel dienen ter illustratie maar perfect een eigen leven kunnen leiden. Ik wou (2010) i.s.m. Toon Tellegen betekende meteen de doorbraak als autonoom kunstenaar met tentoonstellingen in o.a. Museum M Leuven, Ambassade Tokio, C-mine Genk, Illustrarte Biënnale Portugal, MAK Keulen en MAK Frankfurt. Ondertussen werd het succesverhaal verdergezet met Ik Denk en Ik Moet, boeken die meteen ook in het buitenland succes oogstten.

Ik wou is ondertussen naast een Franse en Duitse editie ook aan zijn Amerikaanse reis begonnen (maart 2020). Helaas stak Covid-19 stokken in de wielen, want een tentoonstelling in de prestigieuze CG Boerner Gallery in New York City moest geannuleerd worden.

Ingrid Godon schrijft verder aan één van de mooiste tekenverhalen van nu. In 2018 komt Dantesken uit, een verzameling autonome (meer dan 600) tekeningen. Ze blijft verder werken, onderzoekt nieuwe wegen in haar verhaal, gaat aan de slag met textiel en keramiek, werkt in residenties in binnen- en buitenland (Frans Masereelcentrum Kasterlee, Academia Belgica Rome, Scuola Grafica Venetië ...) aan haar verhaal en blijft de wereld verbazen.

Colofon

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

burgemeester Erik Broeckx - Boechoutselei 95 - 2640 Mortsel

TEKSTEN

Hanneke Paauwe

ILLUSTRATIES

Ingrid Godon

EINDREDACTIE EN COÖRDINATIE:

Eva Steel

Marjan Duchesne

Hilde Nagels

VORMGEVING

Thomas Van Hees

Afscheid nemen hoort bij het leven, zeker in een woonzorgcentrum. Hoewel het Meerminnehof gelukkig gespaard bleef van grote uitbraken van het coronavirus, werd er ook tijdens het bijzondere coronajaar meermaals afscheid genomen van bewoners. Dat gebeurde steeds met de beste zorgen. Elke familie kon aanwezig zijn bij dat afscheid.